

Molnár József

A kémeri reformátusok orgonája

A szilágysági Kémer faluban (Camăr) a re- *Molnár József orgonaépítő (Nagyvárad).* formátus egyházközség a közelmúltban kezdeményezte orgonájának felújítását. A parókia irattárában fennmaradt magyar nyelvű szerződés tanúsága szerint a hangszert Johann Krämer nagyváradai orgonaépítő készítette 1819-ben. Az 1987-es orgonafelmérési adatlapon olvashatunk az orgona további sorsáról: 1873-ban Marosi József helybeli tanító javította, majd 1882-ben Jónás István átalakította előljátszósra, és a szekrényt hátrafelé megtoldva egy oktáv terjedelmű, kétsípsoros (Subbass 16', Oktáv 8') pedállal bővítette. Valószínűleg ekkor emelték meg az orgonaszekrényt 70–80 cm-el, s ekkor készült el a szekrény alsó részében a manuál rövid mélyoktáv-jából addig hiányzó hangok (Cisz, Disz, Fisz, Gisz) kis szelládája is. A hangszert elkerülte az első világháborús önrekvirálás, így homlokzatában ónsípok állnak. A szeptet ma újabb ládafúvó szolgáltatja. A szükséges szakértelem hiányában az orgonaszekrényt a közelmúltban átfestették, a hangszer fasípjainak többségét, a tőkék, a szelepszekrények és a traktúra egy részét kicserélték, a fémsípok szakszerű restaurálásra várnak. Jelenleg az orgona működésképtelen. Egykori, szerződés szerinti hangképe:¹

manuál, C–c³, 45 hang

Principál	4'	
Quinta	3'	
Octava	2'	
Superoctava	1'	[1 1/3']
Mixtura	1'	[1' + 2/3']
Czimbel	1/2'	
Flauta major	8'	
Flauta minor	4'	
Portunál	8'	
Subbass	8'	[?]
Tremula		

¹ A mai állapot szerint feltételezhető, hogy a Superoctava 1' eredetileg is valójában 1 1/3' kvint volt, a mixtura pedig két sorral készült. (Az egyik sor helye ma a tőkén és a sipállványon le van ragasztva.) Mivel a manuálban csak 9 csúszka és 3 fasípsor van, egyelőre talányos az egykori Subbass kivitelezésének és megszólaltatásának módja.

Az orgona homlokzata

Az alábbiakban az eredeti helyesírással közöljük az 1819-es szerződés szövegét (sajnos, a benne említett „rajzolat” az irattárból nem került elő):

Alább irtt, a Kémeri Reformata Ekllesiával egy orgonának készítése eránt az alább következő pontokba egyeztem meg.

1-ör Az orgonát melly tiz mutatziós lészen, azon rajzolat szerént, mellyet már a' mult esztendőben a' nevezett Ekllesianak által adtam, a folyó Esztendő September Hónap utóllýára, vagy is Sz. Mihály napjára 1300 ~ Ezer Háromszáz RhVáltó Czedula forintokért köteles lészek ugy készíteni el, hogy

2-or azon orgona állani fog a következő Részekből, ugy mint: Principal: négy láb — Quinta Három láb — Octava két láb — Super Octava egy láb — Mixtura egy láb — Czimbal fél láb /: ezek czinből :/ Flauto major nyóltz láb, — Flauto minor négy láb, — Portunal nyóltz láb, — Subbas nyóltz láb, és Tremula /: ezek lesznek fából :/ ugy nevezett hang részekből, és

3-or Mind ezeket jó erős száraz fából, és alkalmas Czin materiából aszталos, és faragás munkával egygyütt a' mondott időre el készíteni, az Ekllesiából küldendő szekerek, és emberek által helybe el szállítani, öszve rakni, jó karba hagyni tartozom, még pedig ugy, hogy annak jó két erőss fuwója nem belől az orgona derekába, hanem kívüül az orgona Corpusán fog fel állittatni.

4-er A festést magamra nem vállalhatom, hanem a' nevezett Ekllesia javára a festővel magam alkuszom meg, hogy az annál jutalmasabbann essék, és a' festésbeli költség könnyebbitésére az irtt Ekllesia eránt való tekintetből az először feltett 1350. Rforint alkú Summából 50 Rftokat le engedek, valamint azt már felyebb az első pont alatt az egész Summából ki is hagytam, a' Pictorral tejendő alkuról mind az által az Ekllesiát idejében tudósítani tartozom.

5-ör Az alkú szerént való Summából 700 Rfnt a munkának el kezdésére most előre fiztessen le, és ide kezembe küldtessen, 600 fnt. pedig a munka végezetével fogja az irtt Ekllesia fizetni, azzal a' meg jegyzéssel, hogy ha az orgonának tökéletes helyre állításáig, a' mostann fojó papiros pénznek fojása Conventios arany ezüst pénzre tseréltetne, a hátra lévő 600 Rhfnt akár papiros pénzbe, akár pedig 400 frt Conventiós pénzbe fiztessen le.

6-or Minnek utánna az orgona oda szállittatik a' fel rakás és ott mulatásom² ideje alatt tisztességes intertentio³, és a vissza jövetelemre alkalmas szekér rendeltessen.

A' töbször nevezett Ekllesia is az orgonának a felyebbi pontokban meg irtt el készüléséhez képest, magát az alkú szerént való 1300 Rfnt két izben lejendő le fizetésére, és más meg nevezett Tekintetekbenn való telyesítésére ezennel kötelezi.

² mulatás = (valahol) időzés, tartózkodás; Szabó T. Attila: *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár IX.* Budapest 1997. 399.

³ intertentio = ételmezés, ellátás; *uo.* V. Budapest 1993. 720.

*Melly eggyességnek nagyobb erejére adjúk ezen nevünk alá írásával, és szokott petsé-
tűnkkel megerősített Contractuális levelünket. Várad=Olasziba februarius 21-ikén 1819*

*Bölöni László
mint a' fent irtt Ekklesiának e
Dologbann meghatalmazott Bíztoza*

Johann Krämer
Orgelbauer
zu Großwardein

*Ezen Contractusnak foglatjánál fogva a fent kötött 700 forint előpénzből felvettem
300~ Háromszáz Rftot igérvén magamat arra, hogy ha egy Esztendő alatt az Orgoná-
nak a felállításától számlálván valami igazításra való hibája leszen, azt megigazítani
tartozom úgy mind azáltal, hogy a fent irtt Ekklesia is azt Előre hírül adván a' Kime-
netelre teendő Terminusra elvitetni, és haza küldeni nem terhelhetik. Várad= Olaszi
Március 11-kén 1819.*

*Én előttem Bölöni László
Mint a fent irtt Ekklesia
Requisitusa⁴ előtt.*

Johann Krämer
Orgelbauer.

Mehr den 17ten May 1819. empfan-
gen 360~ sage Drey
hundert und sechzig Gulden W. W.

*Maji napon Kremer Ur számá-
ra felvetem Negyven az az 40 forin-
tokat Die 5 Julii⁵
Anno 1819*

Johann Krämer
Orgelbauer.

Legrády Antal

Untergefertigter bestättige daß hirm[!]
angeführte Arbeit richtig bezahlt ist
worden den 13ten 9er 1819
Johann Krämer
Orgelbauer.

Krämer pecsétje és aláírása

⁴ rekvizitus = vmire felkért személy; *uo.* XI. Budapest 2002. 249.

⁵ Az eredeti szövegben „Julius”, de Legrády utólag az s-re is tett egy pontot.